

I. ARGUMENTAREA CA PRACTICĂ LOGICO-DISCURSIVĂ

Constantin Salavastru

1. Ce este argumentarea ?

Logica investighează raționamentul din perspectiva statică, încercând să arate structura formală a întemeierii. Ea nu se interesează dacă aceste structuri formale sunt utilizate sau nu în situații concrete. *Argumentarea* exprimă latura dinamică a raționamentului. Ea urmărește să pună în valoare diferite forme de raționament care ar putea contribui la dovedirea (întemeierea) unei propoziții în practica discursivă. Argumentarea este, am putea spune, *logica în acțiune*, logica utilizată în situațiile în care omul intră în relație cu semenii pentru a-i convinge.

Argumentarea este o organizare de propoziții cu ajutorul raționamentelor în vederea întemeierii altei propoziții pentru a convinge interlocutorul cu privire la adevărul sau falsitatea ei.

Propoziția astfel întemeiată se numește *teza* argumentării. Amplitudinea argumentării poate fi diferită: de la un singur raționament în măsură să dovedească o teză până la o încrengătură de raționamente care îndeplinesc același scop. Fragmentul:

„Să nu ne înfuriem împotriva oamenilor văzându-le asprimea, necunoștința, nedreptatea, trufia, iubirea față de ei înșiși și uitarea față de alții; așa sunt ei făcuți, așa e firea lor, e ca și când n-ai suporta faptul că piatra cade, și flacăra se-nalță” (La Bruyère, *Caracterele*, II, Editura pentru literatură, București, 1968, p. 38).

este întruchiparea unei argumentări care reunește mai multe raționamente pentru a dovedi teza autorului („Să nu ne înfuriem împotriva oamenilor văzându-le asprimea...”).

Argumentarea este prezentă peste tot: o regăsim într-o pagină de jurnal, într-o dezbatere de televiziune, în răspunsul elevului la lecții, în discursul politicianului. Indiferent de amplitudinea sau de domeniul în care se manifestă, *argumentarea este orientată către celălalt*¹. Ea are un anumit destinatar căruia i se adresează și pe care urmărește să-l convingă: argumentarea din jurnal urmărește să convingă cititorii, cea din dezbaterile televizate se adresează telespectatorilor, elevul argumentează ca să-l convingă pe profesor (eventual pe colegi), politicianul face același lucru pentru a-i convinge pe alegători. Această caracteristică a argumentării de a fi un act discursiv orientat către interlocutor exprimă și diferența dintre argumentare și raționament: ambele întemeiază o

¹ Chaïm Perelman, Lucie Olbrechts-Tyteca, *La nouvelle rhétorique. Traité de l'argumentation*, P.U.F., Paris, 1958;

teză, dar, în timp ce raționamentul întemeiază teza pentru a dovedi caracterul ei adevărat, argumentarea întemeiază teza *pentru a-i arăta interlocutorului că ea este adevărată*.

2. Dimensiunile argumentării

Să ne imaginăm o situație care, firește, se întâlnește destul de des. Politicianul propune în Parlament un proiect de lege. Vine la tribună și aduce argumente în sprijinul aprobării acestui proiect: arată motivele pentru care legea e necesară, domeniile unde se va aplica, rezultatele pozitive pe care le poate avea aplicarea ei. Politicianul coboară de la tribună cu încrederea că ceilalți sunt de acord cu el. Îi ia locul, imediat, reprezentantul opoziției. Referindu-se la același proiect de lege, el aduce dovezi din care rezultă că legea propusă nu trebuie aprobată: găsește deficiențe în elaborarea ei, sesizează că legea face discriminări între diferite categorii de cetățeni, observă că aplicarea ei poate duce la degradarea unor sectoare ale vieții economico-sociale.

Cei doi argumentează una și aceeași teză (proiectul de lege propus spre aprobare), numai că unul aduce argumente în favoarea tezei, iar celălalt împotriva ei. Primul se află pe poziția *susținerii tezei*, în timp ce al doilea se află pe poziția *respingerii tezei*. La fel se întâmplă în multe alte situații: în dezbaterile televizate, în polemicile literare, în situațiile de acuzare și apărare din tribunale, în procesele literare pe care uneori profesorul de literatură le utilizează ca metodă didactică. Putem concluziona că argumentarea, ca act de întemeiere a unei teze cu ajutorul raționamentelor, are două dimensiuni: *susținerea tezei* și *respingerea tezei*.

Să reținem următorul fragment din Creangă:

„– Ține, frate, partea dumatăle, și fă ce vrei cu dânsa. Ai avut două pâni întregi, doi lei ți se cuvin. Și mie îmi opresc trei lei, fiindc-am avut trei pâni întregi și tot ca ale tale de mari, după cum știi.
- Cum așa? zise celălalt cu despreț: pentru ce numai doi lei și nu doi și jumătate, partea dreaptă ce ni se cuvine fiecăruia?” (Ion Creangă, *Cinci pâni* în: *Amintiri, povești, povestiri*, Editura Ion Creangă, București, 1977, p. 332).

Primul dintre drumeți susține și argumentează o teză („Trebuie să primești de la străin doi lei.”), în timp ce al doilea respinge teza interlocutorului și argumentează o teză opusă („Trebuie să primesc de la străin doi lei și jumătate.”).

Dacă un interlocutor susține teza argumentării iar altul o respinge, argumentarea are un *caracter polemic*. Această intenție polemică poate să nu se manifeste în fapt. Să presupunem că profesorul argumentează în fața elevului o teză. Acesta din urmă nu respinge teza argumentată. Intenția polemică nu se manifestă. Dacă elevul aduce argumente împotriva tezei, atunci caracterul polemic își face simțită prezența. Dacă toți ar fi de acord cu argumentele aduse de politician în sprijinul proiectului de lege, atunci

intenția polemică nu s-ar materializa. De cele mai multe ori, argumentarea se desfășoară ca o confruntare de argumente favorabile (susțineri) și argumente defavorabile (respingeri). În funcție de forța de întemeiere a acestor argumente, teza va fi acceptată sau nu. Această confruntare dintre argumentele susținerii și argumentele respingerii unei teze este un cadru dintre cele mai favorabile pentru descoperirea adevărului.

Dacă manifestarea normală a unei argumentări angajează, pe de o parte, argumente care susțin o teză și, pe de altă parte, argumente care resping teza, înseamnă că nu orice propoziție poate îndeplini rolul de teză într-o argumentare, ci numai acelea care pot fi susținute sau respinse fără ca prin aceasta să cădem în contradicție. Propoziția:

Napoleon a învins la Austerlitz.

nu poate fi respinsă, fiindcă ea este o propoziție adevărată. Nu se poate declanșa o argumentare care să aibă ca teză propoziția dată, fiindcă ea nu e respinsă de interlocutori (fiind asumată ca adevărată). Propoziția:

Napoleon a învins la Trafalgar.

nu poate nici ea să îndeplinească rolul de teză a argumentării, deoarece ea este o propoziție falsă (motiv pentru care nu e susținută de interlocutori).

Dacă, de exemplu, propoziția „Napoleon a învins la Austerlitz.” ar fi susținută, în calitate de teză a argumentării, de un interlocutor, iar altul ar respinge această teză, ar însemna că acesta din urmă susține teza „Napoleon nu a învins la Austerlitz”. Prin aceasta argumentarea ar conține o contradicție: sunt admise ca adevărate propozițiile „Napoleon a învins la Austerlitz.” și „Napoleon nu a învins la Austerlitz”. În schimb, propoziția:

Virtutea poate fi cunoscută.

poate constitui fără nici o reținere o teză a argumentării, fiindcă pot fi aduse destule argumente atât pentru susținerea acestei propoziții, cât și pentru respingerea ei, fără ca mintea noastră să resimtă vreo contradicție în actul argumentării. Ca regulă, pot fi asumate drept teze ale argumentării propozițiile care nu sunt determinate, o dată pentru totdeauna, fie ca adevărate, fie ca false. Aristotel le numește *propoziții dialectice*.

Aplicația 1:

Determinați dimensiunile argumentării în următorul pasaj :

„Hermogenes : Iată Socrate, după Cratylus, ar exista în chip firesc, pentru fiecare dintre realități, o dreaptă potrivire a numelui, iar numele nu ar fi aceea ce unii denumesc așa prin convenție, invocând o parte din vorbirea lor, ci s-ar fi produs în chip firesc o dreaptă potrivire a numelor (...)

.....
Socrate : O veche zicală spune, o, Hermogenes, (...) că «sunt tare grele cele frumoase», atunci când e vorba să le afli seama ; și, într-adevăr, nici cu privire la nume nu se întâmplă să fie o învățatură prea ușoară. (...) așa încât e necesar ca, întovărășindu-ne, să vedem dacă ele stau, fie cum spui tu, fie cum spune el.

Hermogenes : La drept vorbind eu însumi și încă adesea, Socrate, am stat de vorbă cu el și cu mulți alții, dar nu mă pot lăsa convins că dreapta potrivire a numelui ar fi altceva decât convenție și acord. Într-adevăr, eu cred că numele pe care-l dă cineva unui lucru, acela și este cel potrivit. Iar dacă îl schimbă apoi cu un altul și nu-l mai folosește pe cel vechi, următorul nu este mai puțin potrivit decât primul... Căci nici un nume nu s-a ivit pentru nici un lucru în chip firesc, ci doar prin legea și deprinderea celor ce obișnuiesc să dea nume” (Platon, *Cratylus* în: *Opere*, vol. III, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, pp. 251-252).

3. Indicatorii argumentării în practica discursivă

Argumentarea este actul de întemeiere a unei teze cu ajutorul raționamentelor pentru un anumit interlocutor. Acesta din urmă ia cunoștință de argumentarea care i se propune prin intermediul *limbajului natural*. Receptorul înțelege și acceptă premisele care susțin teza și, dacă acestea constituie pentru el argumente puternice, atunci va considera teza argumentării ca adevărată.

Cum ne dăm seama, în situații concrete de dovedire a unor teze, că avem de-a face cu o argumentare și nu cu alte forme de discurs, precum descrierea sau explicația? Prin identificarea anumitor cuvinte utilizate în limbajul curent care au rolul de a semnala interlocutorului relația de întemeiere. Astfel de cuvinte poartă numele de *indicatori ai argumentării*².

Să ne imaginăm că un elev, într-o situație de încălcare a regulamentului școlar, face următoarea afirmație în fața dirigintelui:

Am întârziat la prima oră *fiindcă* tramvaiul s-a blocat la *Universitate*.

² Pentru această problemă, a se vedea: Trudy Govier, *A Practical Study of Argument*, Wadsworth Publishing Company, Belmont, California, 1985, pp. 1-8; Jerry Cederblom, Davis W. Paulsen, *Critical Reasoning. Understanding and Critizing Arguments and Theories*, Wadsworth Publishing Company, Belmont, California, 1991, pp. 13-34;

Elevul urmărește să întemeieze propoziția „Am întârziat la prima oră”. În acest scop, aduce ca argument propoziția „Tramvaiul s-a blocat la Universitate”. Cine ne indică, la nivelul limbajului, faptul că propoziția „Tramvaiul s-a blocat la Universitate.” este temeiul pentru care propoziția „Am întârziat la prima oră.” este adevărată? Evident, cuvântul *fiindcă*. El arată că între blocarea tramvaiului și întârzierea la prima oră există o relație de determinare (primul fapt îl determină pe cel de-al doilea). El este un *indicator al argumentării*.

În general, când întâlnim cuvântul *fiindcă* într-un text, într-o discuție, într-o emisiune de televiziune, suntem în mare parte siguri că avem de-a face cu o argumentare. La fel se comportă cuvinte precum *deoarece* („Nu am fost la film *deoarece* a doua zi aveam teză.”), *din cauză că* („Nu merg la disciplinele facultative *din cauză că* programul este foarte încărcat.”), *întrucât* („Am cumpărat operele lui Rebreanu *întrucât* se cer la bacalaureat.”). Analizând exemplul anterior, vom observa că teza („Am întârziat la prima oră.”) precedă propoziția cu rol de temei („Tramvaiul s-a blocat la Universitate.”). Denumim această relație de întemeiere *argumentare regresivă*.

Să dăm o nouă formulare argumentării anterioare, de exemplu:

Tramvaiul s-a blocat la Universitate, *deci* am întârziat la prima oră.

De această dată, temeiul („Tramvaiul s-a blocat la Universitate.”) precedă teza argumentării („Am întârziat la prima oră.”). Ne dăm seama de acest lucru din prezența cuvântului *deci*. El ne avertizează discret că faptul întârzierii este urmarea firească a faptului blocării tramvaiului. Deci propozițiile care exprimă acest lucru se întemeiază în ordinea arătată. Aici *deci* îndeplinește aceeași funcție de *indicator al argumentării*. Deoarece argumentarea se desfășoară de la temei la teză, o vom numi *argumentare progresivă*. Același rol de indicatori ai argumentării progresive este îndeplinit și de alte cuvinte ale limbajului natural: *prin urmare* („Ai săvârșit fapte urâte, *prin urmare* suportă blamul colegilor.”), *așadar* („Nu ne-ai scris, *așadar* nu am putut să-ți răspundem.”), *în consecință* („Ai distrus mobilierul, *în consecință* îl vei plăti.”).

Indicatorii argumentării sunt *semnele exterioare*, aspectele perceptibile ale unei relații de întemeiere. Ele încearcă să pună în evidență cât mai fidel posibil ceea ce se întâmplă cu ideile noastre atunci când argumentăm. Ideile se susțin sau se resping reciproc, pot fi indiferente una față de alta și acest fapt este exprimat prin intermediul indicatorilor argumentării. Din „perceperea” acestor indicatori putem să ne dăm seama destul de ușor dacă avem de-a face cu o argumentare, dacă argumentarea este progresivă ori regresivă. Dar limbajul nu este întotdeauna expresia fidelă a ceea ce se întâmplă în gândire. De aici, posibilitatea erorilor de determinare: uneori putem descoperi prezența

unui indicator al argumentării de forma „fiindcă”, dar care să nu exprime, din punct de vedere logic, o argumentare. Alteori, indicatorul argumentării lipsește, dar secvența discursivă este o argumentare, ca în următorul fragment:

„Dar legea ni-i deșartă și străină
Când viața-n noi cu greu se mai anină,
Iar datina și mila sunt deșarte
Când soru-mea-i flămândă, bolnavă și pe moarte”

(Nicolae Labiș, *Moartea căprioarei*, Editura Ion Creangă, București, 1983, p. 111).

unde textul are, de fapt, următoarea înfățișare: „Legea e deșartă și străină *fiindcă* viața în noi cu greu se mai anină...”. De aceea, identificarea argumentării se face și prin sesizarea indicatorului lingvistic, dar și printr-un proces de analiză logică a întemeierii.

Aplicația 2:

Construiți câte două argumentări elementare, astfel încât, într-un caz, indicatorii amintiți să îndeplinească rolul de indicator al argumentării, în alt caz să fie un fals indicator al argumentării :

- a) prin urmare ;
- b) întrucât ;
- c) deoarece.

Aplicația 3:

Fie următoarele secvențe de argumentare :

- a) „Era atâta jale, atâta suferință în obrazul acela răvășit de durere, uscat de boală, în buzele crăpate, cu sângele închegat pe ele, în glasul care țipa răgușit, în plânsul cu hohote ca al unui copil, în ruga aceea copilărească, încrezătoare și totuși deznădăjduită de a fi apărută, că li se făcu milă tuturor de biata femeie. Cel puțin Piotr Petrovici se grăbi să se *induioșeze*.
– Doamnă ! Doamnă ! exclamă el emfatic. Asta nu vă atinge deloc ! Nimeni n-a îndrăznit să vă învinuiască de premeditare sau de complicitate, cu atât mai mult cu cât dumneavoastră ați fost aceea care ați descoperit furtul, întorcându-i buzunarele, prin urmare n-ați bănuțit nimic” (Dostoievski, *Crimă și pedeapsă*, II, Editura Cartea Românească, București, 1981, p. 455).
- b) „Fără a se mișca din locul lui, se uită la munteancă. Își potrivise în grabă casâncă de matasă, își lepădase cojocul. Nu mai era tânără, dar avea o frumusețe neobișnuită în privire. Ochii îi luceau ca-ntr-o ușoară ceață în dosul genelor lungi și răsfrânte în cârligase. Simțindu-se admirată, femeia își regăsi îndată înfățișarea pe care o avea când se uita în oglindă, c-o lumină abia simțită de răs” (Mihail Sadoveanu, *Baltagul*, Editura Ion Creangă, București, 1975, p. 64).

Cerințe :

- a) Determinați forme de argumentare în aceste fragmente.
- b) Identificați indicatorii argumentării și funcțiile lor.
- c) Stabiliți natura argumentării în funcție de pozițiile tezei și ale temeiului.

4. Structura logică a argumentării

Analizele pe care le-am încercat pornind de la exemple semnificative de argumentare au anticipat unele elemente ale actului de argumentare. Orice argumentare urmărește să arate interlocutorului că o propoziție este adevărată și trebuie considerată ca atare. Această propoziție pentru care se aduc dovezi fie în vederea susținerii adevărului ei, fie în vederea susținerii falsității ei poartă numele de *teza argumentării*. Dovedirea caracterului adevărat sau fals al tezei argumentării se face prin aducerea ca probă a uneia sau mai multor propoziții pe care interlocutorul le consideră deja adevărate. Aceste din urmă propoziții constituie *temeiul argumentării*. Ele se mai numesc, simplu, *argumente*.

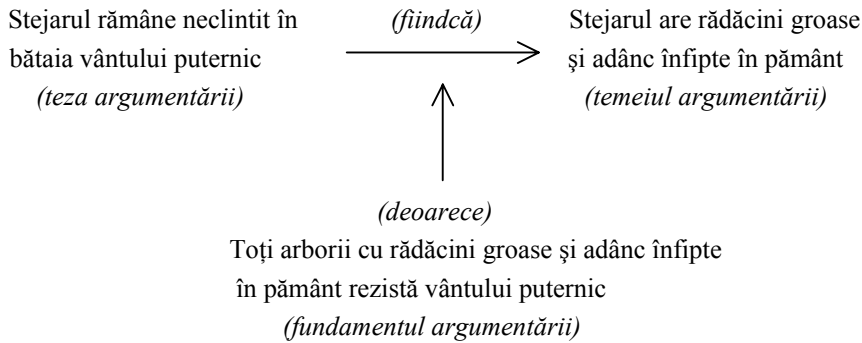
Întrebarea care se pune în acest punct este următoarea: De ce consideră acela care argumentează că trecerea de la adevărul temeiului la adevărul tezei este necesară? Mai mult, de ce are pretenția ca și interlocutorul să accepte acest lucru? Aici nu este o chestiune de voință, ci una de *determinare rațională*: trebuie să existe o fundamentare logică a trecerii de la adevărul temeiului la adevărul tezei. Dacă nu există, înseamnă că, rațional, trecerea nu este posibilă. În aceste condiții, temeiul invocat este, de fapt, un *fals temei* al argumentării. Argumentarea nu se manifestă în această calitate dacă nu este prezent și cel de-al treilea element, *fundamentul argumentării*. De regulă, fundamentul argumentării este o lege, o normă, o propoziție care generalizează și în care temeiul argumentării se încadrează.

Să pornim de la următoarea argumentare regăsită într-un manual:

„Stejarul crește atât în pădurile de la câmpie, cât și în cele de la deal din țara noastră. (...) Acest arbore mare are rădăcini groase care pătrund adânc în pământ, așa încât stejarul rămâne neclintit în bătaia vântului puternic” (Elena Constantinescu și alții, *Limba română*, clasa a II-a, EDP, București, 1990, p. 205).

Fragmentul urmărește să întemeieze propoziția „Stejarul rămâne neclintit în bătaia vântului puternic”. Această propoziție este teza argumentării. Ce dovezi se aduc? Faptul de a avea rădăcini groase și adânc înfipte în pământ. Propoziția „Acest arbore mare are rădăcini groase și adânc înfipte în pământ.” este temeiul argumentării. Trecerea de la această din urmă propoziție la cea dintâi are ca fundament o generalizare a experienței practice a omului, concretizată în propoziția „Toți arborii cu rădăcini groase și adânc înfipte în pământ rezistă în bătaia vântului puternic”. Ultima propoziție constituie fundamentul argumentării.

Schematic, argumentarea dată arată astfel:

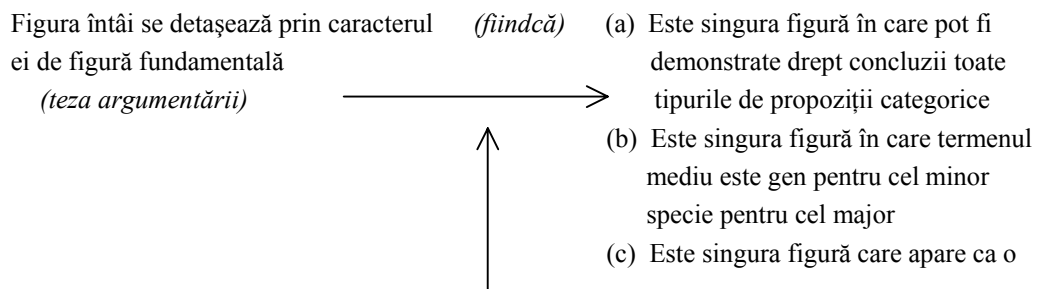

În argumentarea exemplificată nu apare în mod explicit propoziția care îndeplinește rolul de fundament al argumentării. În prezentarea structurii argumentării, propoziția respectivă este prezentă. Care este explicația acestei omisiuni? Faptul că, în general, rolul de fundament al argumentării este îndeplinit de legi, norme, generalizări bine cunoscute și acceptate ca adevărate inclusiv de interlocutor. Un principiu elementar al argumentării, care ține mai mult de conduita practică decât de exigențele logicii, ne atrage atenția că e bine să aducem numai atâtea dovezi câte sunt absolut necesare pentru a convinge interlocutorul de adevărul sau falsitatea tezei. Este motivul pentru care sunt lăsate deoparte adevărurile general acceptate.

Într-o argumentare, teza este unică, dar temeiurile pot fi mai multe. Dacă sunt mai multe teze, evident avem mai multe argumentări diferite. Exemplul următor ne arată că o teză este susținută de mai multe temeiuri:

„Din aceste patru figuri silogistice, prima se detașează de celelalte prin caracterul ei de *structură silogistică fundamentală*. Mai întâi, prima figură silogistică este și singura în care pot fi demonstrate drept concluzii toate tipurile de propoziții categorice. În al doilea rând, numai în figura întâi termenul mediu are funcția de *gen* pentru termenul minor și *specie* pentru termenul major (...). În sfârșit, figura întâi este singura care apare ca o expresie directă a legilor logice care asigură validitatea raționamentelor silogistice” (Petre Bieltz, *Logica*, clasa a X-a, EDP, București, 1991, p. 60).

cu următoarea așezare care evidențiază mai bine relațiile de întemeiere:

expresie a legilor logice care asigură
validitatea silogismelor
(*temeiurile argumentării*)

(*deoarece*)

Orice figură silogistică ce respectă aceste cerințe este considerată
drept o figură fundamentală
(*fundamentul argumentării*)

Această structură logică a argumentării o numim *structura Toulmin* (după numele cercetătorului englez care a fundamentat-o)³. Asupra utilizării și funcțiilor ei vom reveni în capitolul destinat tehnicilor de argumentare.

Aplicația 4:

Structura logică a argumentării, astfel prezentată, ilustrează de fapt *argumentarea regresivă*. Ați putea să o adaptați astfel încât ea să reprezinte *argumentarea progresivă*? Transformați în această formă toate exemplele cu care am ilustrat structura argumentării.

Aplicația 5:

Fie secvențele discursive :

„Ce vrei să fac ? Așa-i ursită
viața mea și n-am ce-i face !
Mă duce pururi în ispită
și nu mă pot de ea desface.
Deci, lasă-mă să plec în pace
și află că, în sărăcie
(cum zice-se) virtutea tace
și calea cinstei nu se știe”

(François Villon, *Poezii*, Editura Minerva, București, 1983, p. 31).

„Întrucât am început să dezbatem cu prisosință acest subiect, putem numi fericit omul care a înlăturat ispitele și temerile datorită rațiunii sale. Stâncile sunt și ele lipsite de frică și suferință, la fel și jivinele. Totuși nu poate fi numit fericit cine nu înțelege fericirea. (...) Prin urmare, nu există fericire în afara cunoașterii adevărului. Așadar, viața fericită este sigură când judecata e

³ Stephen Toulmin, *The Uses of Argument*, Cambridge University Press, 1958, pp. 94-145; tr.fr. *Les usages de l'argumentation*, P.U.F., Paris, 1993, pp. 115-179;

dreaptă și statornică” (Seneca, *Despre viața fericită* în: *Scrieri filosofice alese*, Editura Minerva, București, 1981, p. 134).

Cerințe :

- a) Identificați indicatorii argumentării în secvențele date.
- b) Construiți respingeri la susținerile date.
- c) Stabiliți, pentru fiecare caz în parte, teza, temeiul și fundamentul argumentării.
- d) Evidențiați structura logică a argumentărilor date.
- e) Transformați structurile argumentărilor date astfel : dacă reprezintă o argumentare regresivă în progresivă, dacă reprezintă o argumentare progresivă în regresivă.

5. Finalitățile argumentării

Argumentarea este un act de întemeiere realizat cu un anumit scop: acela de a-l determina pe interlocutor să accepte ca adevărată teza în virtutea probelor ce se aduc. Atunci când argumentarea reușește acest lucru se spune, de obicei, că ea a asigurat *convingerea* interlocutorului.

Putem defini convingerea drept acceptarea de către interlocutor a unei teze pe baza temeiurilor de ordin rațional care o susțin în virtutea legăturilor de determinare logică care există între temeiuri și teză.

Convingerea este rezultatul unor proceduri, reguli și principii de ordin logic, dar ea însăși nu este o instanță de ordin logic. Avem aici unul dintre momentele în care, pe parcursul argumentării, intervin elemente de ordin psihologic. Este o dovadă care susține afirmația, făcută încă în debutul considerațiilor noastre, conform căreia argumentarea nu este și nu se poate reduce la logica pură.

Convingerea este o atitudine a interlocutorului în legătură cu caracterul adevărat sau fals al tezei argumentării. Această atitudine poate fi de acceptare sau de respingere. Ea exprimă *opinia* față de teză. O dată instituită, ea acționează cu o forță deosebită, orientând și influențând sentimente sau acțiuni. Accept ca adevărată propoziția „Stejarul rămâne neclintit în bătaia vântului puternic”. Temeiul acestei acceptări se concretizează în propoziția „Stejarul are rădăcini groase și adânc înfipite în pământ”. Consider această din urmă propoziție drept temei al primeia datorită relațiilor de determinare logică dintre ele, evidențiate de propoziția „Toți arborii cu rădăcini groase și adânc înfipite în pământ rezistă vântului puternic”. Întreg acest demers se supune unei legi logice elementare: ceea ce se afirmă despre toți (toți arborii, în cazul nostru) se afirmă și despre fiecare în parte (despre stejar, în cazul nostru). Acceptarea primei propoziții ca adevărată *s-a făcut în baza unei convingeri*. În general vorbind, temeiurile unei argumentări care are ca rezultat

o convingere sunt sau ar trebui să fie dovezi pentru toți sau măcar pentru majoritatea interlocutorilor.

Există destule situații când temeiurile unei argumentări sunt recunoscute drept dovezi doar de cel care argumentează sau de un număr restrâns de interlocutori. În astfel de cazuri, rezultatele argumentării, cu tot efortul depus, nu se vor mai concretiza în convingeri. Propoziția:

Valea Bistriței este foarte interesantă.

poate fi argumentată în baza următoarelor temeiuri:

- (a) Are fenomene carstice foarte atractive.
- (b) Are o priveliște și un aer curat care dau un tonus pozitiv.
- (c) Îmbie în permanență la mișcare și drumeții.

Propoziția (a) poate fi un argument solid pentru un geolog, propoziția (b) pentru acela căruia medicul i-a recomandat recreerea la munte, propoziția (c) pentru iubitorul de sport. Este însă puțin probabil ca ele să fie considerate argumente de către toți interlocutorii sau de majoritatea lor. Se vor găsi destui care să le conteste această calitate. De ce, totuși, sunt utilizate astfel de temeiuri? Pentru că, în general, printr-o argumentare nu avem ambiția de a convinge pe toată lumea! Orice succes, chiar și asupra unui interlocutor, nu e de neglijat.

În *argumentarea polemică* asistăm la o *confruntare de convingeri*. Fiecare urmărește să-și convingă interlocutorul să adere la teza pe care el o susține. Interlocutorul face la fel, aducând dovezi împotriva tezei propuse și în favoarea tezei opuse. Evident, câștigă în urma argumentării acela care are argumente mai puternice și a căror legătură cu teza este mai evidentă. Există posibilitatea ca această confruntare să fie de durată. Ca orice luptă, și această *bătălie argumentativă* merită dusă până la capăt căci satisfacția succesului răsplătește toate eforturile!

6. Domeniile argumentării

Poate că nu exagerăm prea mult dacă afirmăm că argumentarea se manifestă peste tot acolo unde doi oameni pun în comun prin intermediul discursurilor opiniile și judecățile lor. În orice domeniu, fiecare urmărește să-l convingă pe celălalt de justetea unei acțiuni, de necesitatea unei atitudini, de nocivitatea unor relații, de beneficiile unui sentiment sau de imperfecțiunile unei stări de lucruri. Toate acestea se realizează prin angajarea unor propoziții în raționamente care întemeiază, deci prin argumentare. Există unele domenii în care actul argumentării pare a fi unul dintre cele mai eficiente mijloace de manifestare a omului.

Argumentarea este prezentă în *domeniul științei*. În psihologie, în fizică, în biologie, scopul cercetării este acela de a întemeia anumite propoziții care exprimă relații între fenomenele acestor domenii. Respectiva întemeiere se face cu ajutorul argumentării. În unele științe, argumentarea utilizează cu precădere *raționamente deductive* (matematică, logică), în alte domenii ea se folosește în special de *raționamente inductive* (psihologie, biologie). Există științe (matematica, de exemplu) în care întemeierea propozițiilor se realizează exclusiv prin proceduri raționale, fără nici o influență de alt ordin. Procedura utilizată în acest scop este *demonstrația*.

Regăsim din plin argumentarea în *domeniul politic*. Actorii vieții politice susțin opțiuni diferite privind aspecte ale vieții sociale. Multe dintre ele vin în contradicție unele cu altele. În măsura în care fiecare parte aduce argumente în favoarea opiniei sale, *argumentarea este polemică*. Domeniul politic excelează prin polemicile pe care le întreține. Să urmărim un exemplu dintr-un discurs al unui politician care a fost și un excelent orator:

„De ani de zile am propăvăduit războiul : l-am propăvăduit cu credința adâncă că aceasta este datoria de onoare a neamului nostru. Din toată activitatea mea politică – de 32 de ani sunt în Parlament – pot să pun foc la tot, afară de acești doi ani, în care am sentimentul că am slujit din toate puterile interesele națiunii mele. (...) Când e vorba de lupta între două civilizațiuni, între două lumi : între lumea dreptății și lumea forței, nimeni nu poate să rămână neutru. Poți să fii pasiv, neutru nu. Neutru ar fi să rămâi în afară de urmările războiului, pe tine să nu te atingă rezultatele războiului. Repet, nimeni, în Europa cel puțin, nu poate fi neutru. Pasiv ? Da, dacă vrei să primești să se hotărăscă despre tine, fără tine. Or, niciodată n-am visat pentru neamul meu rolul pasivității: să hotărăscă alții despre el, fără voința lui, fără jertfa lui și fără brațul lui” (Tache Ionescu, *Cuvântare rostită în Camera Deputaților* în : V. Goia, *Oratori și elocință românească*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985, pp. 213-214).

Polemicile politice au constituit întotdeauna subiectul ironiei opiniei publice:

„Dar iată sosește un băiat cu gazetele. Lumea i le smulge. Iau și eu două : una guvernamentală și una opozantă. Sunt om care iubesc adevărul și fiindcă-l iubesc știu să-l caut. De mult mi-am făcut rețeta cu care, în materie politică, îl poți obține aproape exact. De exemplu, gazeta opoziției zice : «...la această întrunire a noastră, alergaseră peste 6000 de cetățeni, tot ce are Capitala mai distins ca profesioni libere, comercianți, proprietari s.c.l...». Gazeta guvernului zice : «...la această întrunire a lor, de-abia se putuseră aduna în silă vreo 300 de destrăbălați, derbedei, haimanale...». Atunci, zic eu, au fost la acea întrunire 3000 și ceva de oameni, fel de fel, și mai așa și mai așa” (I.L. Caragiale, *Atmosfera încărcată* în: *Momente și schițe*, Editura Ion Creangă, București, 1972, pp. 96-97).

În relațiile politice dintre state sau dintre partide, negocierile sunt semnul evident al deschiderilor spre dialog, iar argumentarea își face loc pentru a soluționa în mod pașnic conflicte de opinii.

Încă din Antichitate, argumentarea a fost asociată cu *domeniul juridic*. Multe dintre discursurile lui Demostene sau ale lui Cicero sunt pledoarii în fața acelor care urmau să judece. Cele două dimensiuni ale argumentării, susținerea și respingerea, iau denumiri specifice în domeniul juridic: *acuzarea* și *apărarea*. Acuzarea susține teza vinovăției, în timp ce apărarea o respinge. Din confruntarea argumentelor va rezulta sentința pronunțată. Exemplul dat la începutul discuțiilor noastre dintr-un discurs al lui Cicero este o bună ilustrare a manifestării argumentării în domeniul juridic.

Argumentarea este utilizată pe scară largă în *domeniul educației*. Elevul își însușește cunoștințe, își formează deprinderi, asumă comportamente numai dacă găsește temeiuri pentru fiecare dintre ele. Instrumentul pe care educatorul îl are la îndemână este argumentarea. Dacă ea se desfășoară atât pe latura susținerii, cât și pe cea a respingerii, atunci elevul va putea cântări mai bine argumentele și va putea face o alegere pe baza cunoașterii adecvate a opțiunilor și temeiurilor lor.

Argumentarea este tot mai prezentă în ultimul timp în domeniul *economic*. Afacerile sunt din ce în ce mai mult un spațiu al *negocierilor*. Relațiile de afaceri sunt astăzi relații de comunicare publică în care fiecare parte își prezintă argumentele pentru a câștiga încrederea partenerului. Câștigă acela care o face mai bine și care devine mai convingător în raport cu ceilalți.

7. Scurt istoric

Argumentarea s-a născut ca practică discursivă în dezbaterile obișnuite din cetățile grecești ale Antichității sub numele de *dialectică* (arta de a purta bine dezbaterile). În această ipostază, ea e reprezentată de nume ilustre precum filosoful **Socrate** (470-399 î.Hr.), un împătimit al discuțiilor polemice cu discipolii. Filosoful grec **Platon** (429-347 î.Hr.) ne-a lăsat modele de argumentare în lucrările sale intitulate *Dialoguri*, unde personajul principal este, mai totdeauna, Socrate, maestrul său.

Aristotel a fundat argumentarea în calitate de *teorie* (sau *artă* la vechii greci) în lucrările *Topica* și *Respingerile sofistice*, pornind de la analiza dezbaterilor concrete. Filosoful grec urmărește să pună la dispoziția celui care se angajează în dezbateri (dialecticianul) *locuri comune*, adică reguli care să-l ajute fie în susținerea unei teze, fie în respingerea ei. Încercarea lui Aristotel este, de fapt, o reacție la argumentările eronate, utilizate ingenios de sofști pentru a-i învinge pe adversari în dezbateri.

O bună bucată de vreme argumentarea s-a dezvoltat și s-a utilizat în cadrul *oratoriei* (arta de a ține bine discursurile). Sunt de amintit marele orator grec **Demostene**

(384-322 î.Hr.), contemporan cu Aristotel, cu discursurile intitulate *Filipice*, și strălucitul orator roman **Cicero** (106-43 î.Hr.), ale cărui discursuri *Filipice* și *Catilinare* impresionează și astăzi prin stilul expresiv, dar și prin argumentarea meșteșugită.

Secolul XX a redescoperit retorica, dar și arta argumentării, în special datorită apariției unor noi mijloace de comunicare, precum televiziunea, care pun în valoare în mod deosebit astfel de forme de discurs. Începând din a doua jumătate a secolului XX, s-a dezvoltat o *teorie a argumentării*, care încearcă să pună în lumină tipurile de argumente, tehnicile de argumentare, regulile de eficiență a argumentării. Ca reprezentanți de seamă care au contribuit la dezvoltarea cercetării în domeniul argumentării pot fi amintiți **Chaïm Perelman** (1912-1984) (*La nouvelle rhétorique. Traité de l'argumentation*, 1958) și **Stephen Toulmin** (1922-) (*The Uses of Argument*, 1958).

Set By T-D1 (yth_1100ro@yahoo.com)